Qabul qilindi: 16-noyabr 2026-yil • Ma’qullandi: 18-noyabr 2026-yil • Nashr qilindi: 20-noyabr 2026-yil

TA’LIM, MADANIYAT HAMDA TEXNOLOGIK TASHKILOTLARNING YOSHLAR TEXNOESTETIK MADANIYATIDAGI O‘RNI

РОЛЬ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ, КУЛЬТУРНЫХ И ТЕХНОЛОГИЧЕСКИХ ОРГАНИЗАЦИЙ В ТЕХНОЭСТЕТИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЕ МОЛОДЁЖИ

THE ROLE OF EDUCATIONAL, CULTURAL AND TECHNOLOGICAL ORGANISATIONS IN YOUTH TECHNO-AESTHETIC CULTURE

Soxibov Raxmonali Jumadilayevich

Farg‘ona davlat universiteti mustaqil izlanuvchisi

ORCID: 0009-0007-4592-9859

Annotatsiya. Maqolada ta’lim, madaniyat va texnologik tashkilotlarning yoshlar texnoestetik madaniyatidagi o‘rni institutsional-aksiologik tahlil etiladi. Hamkorlik bilim, estetik talqin va mas’uliyatni vositalovchi munosabat sifatida ochiladi. Vazifalarni farqlash va baholash vakolatlarini kelishish modeli taklif etiladi. Uning mezonlari yoshlarning muallifligi, tanqidiy muloqoti hamda qarorlarni qayta ko‘rish imkoniyatidir.

Kalit so‘zlar: texnoestetik madaniyat; institut; ta’lim; muzey; laboratoriya; hamkorlik; baholash vakolati; gumanitar ekspertiza

Аннотация. Роль образовательных, культурных и технологических организаций в техноэстетической культуре молодёжи изучается институционально и аксиологически. Сотрудничество связывает знание, эстетическую интерпретацию и ответственность. Предложена модель согласования функций и оценки. Её критерии, авторство молодых участников, критический диалог и возможность пересмотра решений.

Ключевые слова: техноэстетическая культура; институт; образование; музей; лаборатория; сотрудничество; полномочия оценки; гуманитарная экспертиза

Abstract. The article examines educational, cultural and technological organisations

in youth techno-aesthetic culture through institutional and axiological analysis. Cooperation mediates knowledge, aesthetic interpretation and responsibility. The model distinguishes functions and coordinates evaluative authority. Its criteria are young participants’ authorship, critical dialogue and opportunities to reconsider decisions.

Keywords: techno-aesthetic culture; institution; education; museum; laboratory; cooperation; evaluative authority; humanitarian assessment

KIRISH

Yoshlar texnoestetik madaniyatini shaxsiy did va texnik ko‘nikmalar yig‘indisi sifatida talqin qilish uning shakllanishidagi institutsional munosabatlarni chetda qoldiradi. Yosh inson qaysi faoliyat bilim, qaysi mahsulot san’at, qaysi yechim yangilik deb tan olinishini muayyan muhit ichida o‘rganadi. Ta’lim, madaniyat va texnologik tashkilotlar ushbu muhitning turli qismlarini tashkil qiladi. Ularning roli vosita taqdim etishdan tashqari maqsad belgilash, namuna tanlash, mehnatni baholash va mas’uliyatni taqsimlashda namoyon bo‘lishi mumkin. Shuning uchun hamkorlikning mavjudligi bilan uning madaniy mazmunini farqlash zarur.

Tashkilotlararo aloqaning kuchayishi o‘z-o‘zidan yoshlarning mustaqilligini kengaytiradi, degan xulosa asos talab qiladi. Hamkorlar bir xil maqsadni turlicha tushunishi mumkin: ta’lim uchun o‘rganish jarayoni, madaniy muassasa uchun talqinning asoslanganligi, texnologik tashkilot uchun ishlaydigan yechim muhim bo‘lishi ehtimoli bor. Bu farqlar bartaraf etilishi kerak bo‘lgan kamchilik emas. Ular birgalikdagi faoliyatni boyitishi mumkin, ammo bir tomonning mezoni boshqa maqsadlarni yutib yuborsa, hamkorlikning mazmuni torayadi. Maqola aynan farqli mezonlarni saqlagan holda umumiy faoliyatni qanday asoslash mumkinligini tahlil qiladi.

Husanov estetik ta’lim va tarbiyaga klaster yondashuvini tatbiq etishda ilmiy, ijodiy va ma’naviy muhit hamda hamkorlikning ahamiyatini muhokama qiladi [1]. Xayrullayeva estetik madaniyatni rivojlantirishni ijodiy faollik, texnologiyalardan foydalanish va ta’limiy muhit bilan bog‘laydi [2]. Bu yo‘nalishlar estetik tarbiyaning alohida mashg‘ulot chegarasidan tashqariga chiqishini ko‘rsatadi. Biroq hamkorlik tarkibiga kirgan

subyektlarning baholash vakolati, o‘zaro kelishmovchiligi va yosh muallifning qarorga ta’siri alohida falsafiy aniqlashtirishni talab qiladi. Ushbu maqola mazkur savollarni markaziy tadqiqot predmetiga aylantiradi.

Texnoestetik madaniyat bu tadqiqotda texnik shakl, sezgi tajribasi va madaniy ma’noni birgalikda tushunish hamda yaratish qobiliyati sifatida belgilanadi. Tashkilot esa aniq vazifa va resurslar bilan faoliyat yuritadigan tuzilmani, institut tushunchasi esa unga ma’no beradigan me’yorlar, rollar va tan olish tartiblarini anglatadi. Shu farqlash bir binoda joylashgan turli amaliyotlarni ham, turli binolarda takrorlanadigan bir xil me’yorni ham ko‘rishga imkon beradi. Tahlil muayyan muassasaning reytingini emas, yoshlar muallifligining institutsional shartlarini o‘rganishga qaratiladi.

Asosiy tadqiqot savoli quyidagicha: ta’lim, madaniyat va texnologik tashkilotlar hamkorligi qaysi shartlarda yoshning mustaqil estetik hukmi va mas’uliyatli texnik harakatini rivojlantiruvchi munosabatga aylanishi mumkin? Ishchi tezisga ko‘ra, buning uchun maqsadlar, funksiyalar va baholash vakolatlari farqlanishi, ayni paytda ular o‘rtasida ochiq kelishuv bo‘lishi kerak. Maqolaning ilmiy hissasi hamkorlikni tashkilotlar soni yoki tadbirlar ko‘lami bilan emas, yosh subyektning bilim, talqin va qaror jarayonidagi o‘rni bilan baholaydigan konseptual model taklif etishdan iborat.

METODLAR

Tadqiqot institutsional-falsafiy tahlil, aksiologik qiyoslash va normativ rekonstruksiya asosida olib borildi. Institutsional tahlil tashkilotning rasmiy vazifasidan tashqari undagi bilish va tan olish tartiblarini aniqlashga xizmat qiladi. Aksiologik qiyoslash ta’limiy, estetik va texnik qiymatlarning bir-biriga qay tarzda bog‘lanishini ochadi. Normativ rekonstruksiya esa hamkorlikning e’lon qilingan maqsadlaridan uning o‘z amaliyotiga qo‘yilishi mumkin bo‘lgan talablarni chiqaradi. Masalan, ijodiy mustaqillik maqsad qilib olinsa, yoshga qaror sababini tushuntirish va muqobil taklif qilish imkoniyati ham berilishi kerak.

Rozin ilm-fanni tarixiy rivojlanadigan bilish amaliyoti va ijtimoiy institut sifatida birgalikda ko‘rib, tuzilma, shakllanish, madaniy muhit hamda ijtimoiy qo‘llab-quvvatlashni ajratadi [3]. Ushbu yondashuv ta’lim, madaniyat va texnologik tashkilotlarni yopiq birlik

sifatida tahlil qilmaslikka metodologik asos beradi. Mazkur maqola uning ilm-fan konsepsiyasini boshqa sohalarga tayyor nazariya sifatida ko‘chirmaydi. Undan institutsional munosabatning ko‘p darajali tuzilishini hisobga olish talabi olinadi. Shu talab asosida hamkorlik maqsad, bilim, tajriba, talqin, baholash va javobgarlik munosabatlariga ajratiladi.

Manbalar pedagogik klaster, estetika, texnofan ekspertizasi, muzey tadqiqoti va dizayn nazariyasi yo‘nalishlaridan maqsadli tanlandi. Sakkiz asardan iborat korpus sistematik adabiyotlar sharhi yoki butun sohaning reprezentativ namunasi sifatida olinmaydi. Mualliflar qarashlari muayyan dalilni aniqlashtirish uchun qiyoslanadi; ularning asl predmet sohasidan tashqariga chiqarilgan xulosalar maqolaning talqini sifatida belgilanadi. Tashkilotlar faoliyati bo‘yicha so‘rov yoki kuzatuv o‘tkazilmadi. Natijalar empirik samaradorlik ko‘rsatkichi emas, keyingi tekshiruvga ochiq normativ-konseptual takliflardir.

Argumentlarni tekshirishda uch shartli vaziyat qo‘llandi: qo‘shma raqamli ko‘rgazma, yoshlar laboratoriyasi va ishlab chiqilgan prototipni jamoat muhokamasiga chiqarish. Bu vaziyatlar real loyihalarning hisoboti emas. Ular turli baholash mezonlari to‘qnashganda model qanday qaror savollarini berishini ko‘rsatadigan fikriy tajribalardir. Mezonlarning o‘zaro mosligi, yosh subyektning ovozi va qarorni tuzatish imkoniyati asosiy tekshiruv nuqtalari bo‘ldi. Jadval ham tashkilotlar natijasini o‘lchamaydi; u birgalikdagi faoliyatda funksiyalarni aniqlash va vakolatlar munosabatini muhokama qilish uchun tuzilgan mualliflik vositasidir.

Qo‘lyozma matni va konseptual tahlil loyihasini ishlab chiqishda generativ sun’iy intellektdan foydalanildi. Bibliografik rekvizitlar nashriyotlar, ilmiy jurnallar va universitetlarning ochiq manbalari bilan solishtirildi.

NATIJALAR

Birinchi natija tashkilotlarning rolini vositachilik tushunchasi orqali ochishdir. Bu tushuncha tashkilot tayyor mazmunni bir joydan boshqasiga o‘zgartirmay uzatadi degan ma’noni bermaydi. Vositachilik davomida bilim tanlanadi, uning shakli o‘zgaradi va muhim deb hisoblanadigan tomonlari ajratiladi. Masalan, texnik hodisa ta’limda tushuntirish predmetiga, ko‘rgazmada madaniy savolga, laboratoriyada esa sinab ko‘riladigan

imkoniyatga aylanishi mumkin. Mazkur o‘zgarishlarning qaysi biri asl va boshqalari ikkilamchi deb oldindan belgilanmaydi. Ularning har biri boshqa jihatni ko‘rinadigan qilishi bilan tahlil qilinadi.

Ta’lim tashkilotining normativ vazifasi yoshga natijadan tashqari asosni tushunishga imkon berishdir. Ishlaydigan modelni takrorlash bilan uning nima sababdan ishlashini izohlash bir xil bilish darajasi emas. Texnoestetik ta’limda shakl, material, ifoda va ta’sir o‘rtasidagi aloqani muhokama qilish ham shu vazifaga kiradi. Bunda o‘qituvchi faqat tayyor didni o‘tkazuvchi bo‘lmasligi, yoshning hukm chiqarish jarayonini tahlil qilishi kerak. Ta’limiy natijaning muhim belgisi sifatida tanlovni izohlash, qarshi dalilni tushunish va o‘z yechimini qayta ishlab chiqish qobiliyati taklif etiladi.

Madaniyat tashkilotining vazifasi texnik mahsulotni xotira, til va jamoat tajribasi bilan bog‘lash sifatida talqin qilinadi. Muzey yoki ko‘rgazma buyumni shunchaki ko‘rsatmaydi: uni muayyan hikoya ichiga joylashtiradi. Sandell o‘z tadqiqotining muqaddimasida muzeydagi buyumlar orqali turli hayotiy tajribalarni hikoya qilish va auditoriya bilan munosabatni kengaytirish masalasini ochadi [5]. Mazkur maqolada bundan yoshlar yaratgan texnik shakllarni ham faqat mahorat namoyishi sifatida emas, ular aytmoqchi bo‘lgan tajriba va savol orqali muhokama qilish zarurati chiqariladi. Talqin muallif bilan muloqotda shakllanishi lozim.

Texnologik tashkilotning vazifasi esa g‘oya qanday moddiy va tashkiliy shartlarda ishlashini sinash imkoniyatini yaratishdir. Bu vazifa tez va ko‘zni qamashtiradigan natija chiqarish bilan tenglashtirilmaydi. Prototipning nosozligi, cheklovi va kutilmagan oqibati ham bilim manbai bo‘lishi mumkin. Biroq har qanday xatoni ijodkorlikning isboti deb e’lon qilish asosli emas. Sinov maqsadi, kuzatiladigan belgi va to‘xtash sharti tushunarli bo‘lishi kerak. Shu tartib texnik aniqlikni estetik izlanishga qarshi qo‘ymay, izlanishning qaysi sharoitda mas’uliyatli ekanini ko‘rsatadi.

Parikka laboratoriyani tasavvur shakllanadigan, mashq qilinadigan va institutsional tus oladigan makon sifatida muhokama qiladi. U laboratoriya, kutubxona va media amaliyoti o‘rtasidagi aloqani texnik asboblar soni bilan cheklamaydi [8]. Bu tahlildan kelib chiqib,

maqolada laboratoriya maqomi nomga emas, faoliyatning ochiq tuzilishiga bog‘lanadi. Yoshlar savolni o‘zgartira olmasa, natijaning chegarasini muhokama qilolmasa yoki asbobning tarixi va maqsadi tushuntirilmasa, yangi uskunaning mavjudligi ijodiy laboratoriya madaniyatini o‘z-o‘zidan bildirmaydi. Ushbu mezon muayyan tashkilot haqidagi hukm emas, normativ baholash taklifidir.

Uch vazifaning aloqasi oddiy ketma-ketlik sifatida olinmaydi. Avval ta’lim, keyin texnika, oxirida madaniy talqin keladi, degan tartib ayrim loyihalarda qulay bo‘lishi mumkin, lekin umumiy qoida emas. Madaniy savol texnik izlanishni boshlashi, prototipdagi cheklov esa yangi ta’limiy muammoni ochishi mumkin. Natija aylana tarzida qayta talqin qilinadi, ammo bu barcha ishtirokchilar hamma vazifani bajarishi kerak degani emas. Funksiyalar farqlanadi, ularning orasidagi o‘tish esa hamkorlikning asosiy mazmuniga aylanadi. Shu sababli o‘zaro tushuntirish vaqtini ortiqcha xarajat deb hisoblamaslik taklif etiladi.

Ikkinchi natija baholash vakolatlarining tahlilidir. Texnik mutaxassis qurilmaning ishlashi haqida asosli hukm chiqarishi mumkin, lekin bu uning buyumning barcha madaniy ma’nolarini yakka belgilashini anglatmaydi. Kurator talqinning kontekstini aniqlashtirishi mumkin, ammo yosh muallifning niyatini mutlaq egallamaydi. O‘qituvchi o‘rganish jarayonini ko‘radi, biroq loyiha jamoatga ta’sir qilganda boshqa tomonlar izohini ham hisobga olishi lozim. Demak, hamkorlik bilimni jamlash bilan birga hukm chiqarish huquqining chegaralarini aniqlashni talab qiladi. Vakolatning aniqligi o‘zaro hurmatning institutsional shaklidir.

Macdonald muzeylar madaniy farqni faqat ichki mazmun orqali emas, ular orasidagi tasnif, qiymat ierarxiyasi va makoniy munosabatlar orqali ham shakllantirishini ko‘rsatadi [6]. Ushbu yondashuv hamkorlik tahliliga tatbiq etilganda, kimning ishi qayerda, qanday sarlavha bilan va qaysi boshqa ishlar yonida ko‘rsatilayotgani muhim savolga aylanadi. Biroq Yevropa muzeylariga oid uning kuzatuvlari mahalliy muassasalarga fakt sifatida ko‘chirilmaydi. Ular ko‘rinishning institutsional tashkil etilishi betaraf emasligini tekshirish uchun tahliliy yo‘nalish beradi. Yoshlarning ishi faqat yordamchi namuna sifatida

ko‘rsatilishi yoki to‘laqonli savol sifatida muhokama qilinishi farqlanadi.

1-jadval. Tashkilotlar hamkorligidagi funksiyalar va normativ mezonlar

Funksiya	**Ta’limning hissasi**	**Madaniy-texnik muloqot**	**Baholash mezoni**
Maqsad qo‘yish	O‘rganish savoli	Madaniy ehtiyoj va imkoniyat	Maqsadning kelishilganligi
Bilim yaratish	Tushuntirish va dalil	Kontekst va texnik tuzilish	Asosning anglashilishi
Sinov	Xatodan o‘rganish	Prototip va talqin tajribasi	Chegaralarning ochiqligi
Talqin	Refleksiv izoh	Ko‘rgazma va jamoat muloqoti	Muallif ovozining saqlanishi
Baholash	Rivojlanishni ko‘rish	Sifat mezonlarini qiyoslash	Vakolatlarning aniqligi
Javobgarlik	Qarorni asoslash	Oqibatni muhokama qilish	Qayta ko‘rish imkoniyati

Uchinchi natija mas’uliyatning loyiha oxiriga qoldirilmasligi talabidir. Grebenshchikova gumanitar ekspertiza va mas’uliyatli tadqiqot yondashuvlarini qiyoslab, fan bilan jamiyat o‘rtasidagi maslahatlashuv, ko‘p sohali baholash va oldindan javob qaytarish imkoniyatiga e’tibor beradi [4]. Mazkur maqola buni yoshlar loyihalariga tayyor nazorat shakli sifatida emas, savol qo‘yish usuli sifatida tatbiq etadi. Kim manfaat ko‘radi, kimning mehnati jalb etiladi va kutilmagan oqibat bo‘lsa kim tushuntirish beradi, degan savollar maqsad tanlanayotgan paytdanoq muhokama qilinishi lozim.

Taklif etilgan jadval hamkorlikning oltita funksiyasini ajratadi. U ta’lim, madaniyat va texnologik tashkilotlar o‘rtasida o‘zgarmas mehnat taqsimoti o‘rnatmaydi. Har bir loyiha uchun yetakchi tomon o‘zgarishi mumkin, ammo qolgan ishtirokchilarning maslahat va e’tiroz bildirish o‘rni yo‘qolmaydi. Jadvaldagi mezonlar tashkilot sifatini tayyor ballga aylantirish uchun emas, mas’uliyatning kimga tegishli ekanini ko‘rsatish uchun tanlangan. Funksiyalar aniq bo‘lsa, natijadagi kamchilikni umumiy hamkorlik nomi ostida mavhumlashtirish qiyinlashadi; shu bilan birga, hissalarni tan olish uchun asos paydo bo‘ladi.

To‘rtinchi natija yoshlarning muallifligini jarayon bo‘ylab saqlash shartidir. Mualliflik faqat yakuniy mahsulot ostida ism yozilishi bilan tugamaydi. Savolni tanlash, ish yo‘nalishini o‘zgartirish, o‘z xatosini izohlash va talqinga javob berish ham uning tarkibiga

kiradi. Bu vakolatlar tajribasi kam yoshga barcha murakkab qarorni yuklash degani emas. Mutaxassis ko‘magi bilan shaxsning ovozini almashtirib yuborish farqlanishi kerak. Model yordamning maqsadini yosh uchun qaror chiqarishda emas, uning qarorda asosli ishtirokini rivojlantirishda ko‘radi.

DiSalvo dizaynning ijtimoiy o‘zgarishga aloqasini prefigurativ amaliyot orqali tushuntirib, istalgan ijtimoiy munosabatlarni hozirgi faoliyatda sinash imkoniyatini muhokama qiladi [7]. Bu fikr hamkorlikka qo‘llanganda, kelajakda mustaqil va mas’uliyatli yoshni tarbiyalash maqsadi bugungi loyiha boshqaruvida ham ifodalanishi kerakligi kelib chiqadi. Mas’uliyat haqida gapirib, qaror sababini tushuntirmaslik yoki ijodiy erkinlikni targ‘ib qilib, barcha savollarni tayyor belgilash ichki nomuvofiqlik tug‘diradi. Ushbu xulosa muallifning normativ rekonstruksiyasidir; har qanday ishtirok amaliyoti muvaffaqiyatli bo‘lishini kafolatlamaydi.

Beshinchi natija kelishmovchilikning samarali chegarasini aniqlashdir. Hamkorlar barcha estetik qarashda bir fikrga kelishi shart emas. Umumiy loyiha xavfsiz, tushunarli va ishtirokchilar uchun maqbul bo‘lishi bilan birga turli talqinlarga ochiq qolishi mumkin. Shuning uchun umumiy kelishuvning predmeti yagona did emas, munozara tartibi va bajariladigan majburiyatlar bo‘lishi taklif etiladi. Shaxs yoki guruhni kamsitish bilan asosli tanqid farqlanadi. Qarshi fikr dalilga tayansa, u hamkorlikni buzuvchi hodisa sifatida emas, ko‘rilmagan jihatni aniqlash imkoniyati sifatida ko‘riladi.

Hamkorlikda tarjima vazifasi ham muhimdir. Texnik til, pedagogik til va madaniy talqin tili bir xil savolni turlicha ifodalaydi. Ularni soddalashtirib bir atamaga keltirish ba’zan muhim farqni yo‘qotadi. Mualliflik modeli shu sababli mezonlar lug‘atini birgalikda aniqlashtirishni nazarda tutadi: ishlaydigan, chiroyli, asoslangan, foydali yoki mas’uliyatli deganda nima tushunilmoqda? Bu savollar nazariy ortiqchalik emas. Turli ma’noda ishlatilayotgan bir so‘z yakuniy kelishuv bor degan xato tasavvurni keltirib chiqarishi mumkin. Aniqlashtirish esa qarorlarni bahslashishga va qayta ko‘rishga yaroqli qiladi.

Oltinchi natija xotira va davomiylikning institutsional vazifasidir. Qo‘shma loyiha yakunlangach, faqat chiroyli tasvir yoki hisobot qolsa, undagi xatolar, tanlovlar va bilish

yo‘li keyingi guruhga o‘tmasligi mumkin. Shu sababli modelda jarayonni hujjatlashtirish natijadan alohida qadrlanadi. Biroq hujjatlashtirish yoshning har bir harakatini nazorat qilishga aylantirilmaydi. Saqlanadigan narsa keyingi o‘rganish uchun asosli material: muammo ta’rifi, sinov mezoni, rad etilgan muqobil va qaror sababi. Ushbu xotira o‘tmishni takrorlashga emas, yangi ishtirokchilarning o‘zgarish kiritishiga xizmat qilishi kerak.

MUHOKAMA

Modelga birinchi e’tiroz turli vazifalarni farqlash hamkorlikni bo‘lib yuborishi mumkinligidir. Biroq vazifalarni aralashtirish yagona maqsadni kafolatlamaydi; aksincha, kim nima uchun javob berayotganini noaniq qoldirishi mumkin. Farqlash bilan ajratib qo‘yish bir xil emas. Har bir tomon o‘z bilimining chegarasini anglaganda, boshqa tomonning hissasi aniqroq ko‘rinadi. Hamkorlik shu farq ustida quriladigan munosabat sifatida talqin qilinadi. Umumiy maqsad esa jarayon davomida qayta aniqlashtirilishi mumkin, lekin kelishilgan majburiyatlar o‘zgarishi sabab va oqibatlari bilan birga tushuntirilishi lozim.

Ikkinchi e’tiroz tashkilotlarning resurslari teng emasligiga taalluqlidir. Ko‘proq mablag‘ yoki texnik vosita taqdim etgan tomon tabiiy ravishda ko‘proq qaror vakolatiga ega bo‘lishi kerak, degan fikr paydo bo‘lishi mumkin. Bunday vakolat ayrim boshqaruv masalalarida asoslanishi mumkin, ammo estetik talqin, ta’limiy maqsad va yoshning muallifligi avtomatik ravishda resurs egasiga o‘tmaydi. Mualliflik modeli resursga hissa bilan barcha ma’nolar ustidan hukmni farqlaydi. Shartlarning oldindan ochiq kelishilishi hamkorlikdagi kuch nomutanosibligini butunlay yo‘q qilmaydi, biroq uni muhokama qilinadigan masalaga aylantiradi.

Uchinchi e’tiroz tanqidiy muloqot amaliy natijani sekinlashtirishi mumkinligidir. Bu ehtimol ayrim holatlarda asosli bo‘lishi mumkin, ammo tezlik barcha faoliyat uchun bir xil ustuvor mezon emas. O‘rganish yoki madaniy talqin maqsad qilingan joyda savolni aniqlashtirish natijaning o‘z qismi bo‘lishi mumkin. Shu bilan birga, cheksiz muhokama ham javobgarlikni kechiktirishga xizmat qilmasligi kerak. Model qaror muddati, hal qilinishi zarur savollar va keyin qayta ko‘riladigan jihatlarni farqlashni taklif qiladi.

Shunday tartib muloqotning qiymatini saqlab, faoliyatning yakunlanish imkoniyatini ham ta’minlaydi.

Shartli raqamli ko‘rgazma misolida uch tomonning mezonlari ko‘rinadi. Ta’lim tashkiloti yoshlar materialni qanday o‘rganganini, muzey tanlangan talqinning asosini, texnologik hamkor esa qurilma yoki dasturning ishlashini tekshirishi mumkin. Tomoshabinga ta’sir qiluvchi rang, tovush yoki harakat masalasida bu tekshiruvlar kesishadi. Agar faqat texnik ishlash yetarli deb topilsa, ma’no sayozlashishi mumkin; faqat talqin muhim deb olinsa, foydalanishdagi cheklov ko‘rinmay qoladi. Model bunday vaziyatda bir mezonni g‘olib chiqarishdan oldin loyiha maqsadini qayta aniqlashtirishni va yosh muallifning izohini eshitishni taklif etadi.

Yoshlar laboratoriyasi misolida esa sinovning ta’limiy va tashkiliy maqomi farqlanadi. O‘rganish uchun yaratilgan prototipni tayyor xizmat darajasida baholash adolatsiz talab tug‘dirishi mumkin. Aksincha, jamoat foydalanishiga chiqarilgan vositaning jiddiy nuqsonini o‘quv jarayoni bilan oqlash ham yetarli emas. Shu sababli model faoliyatning qaysi bosqichda va kim uchun mo‘ljallanganini ochiq belgilashni talab qiladi. Yoshning xato qilish imkoniyati bilan boshqalarga zarar yetkazmaslik majburiyati bir-biriga qarama-qarshi mutlaq tamoyillar sifatida emas, chegarasi tushuntirilishi lozim bo‘lgan munosabat sifatida olinadi.

Hamkorlikning madaniy xilma-xillikka munosabati ham alohida ahamiyatga ega. Bir tashkilotning tanlash tartibi yagona estetik namuna yaratib, boshqa ifoda shakllarini chetga surishi mumkinligi nazariy xavf sifatida ko‘riladi. Bundan barcha ishlarni teng sifatli deb tan olish zarurati kelib chiqmaydi. Baholashda turli shakllarning o‘z maqsadi va kontekstini hisobga olish talab qilinadi. Yoshning ishlayotgan tilini, mahalliy tajribasini yoki tanish bo‘lmagan uslubini kamchilik deb oldindan belgilamaslik muhim. Shu bilan birga, talqin tarixiy aniqlik va boshqalarning qadrini hurmat qilish haqidagi savollardan ozod etilmaydi.

Mas’uliyatni faqat yosh ishtirokchiga yuklash ham model nuqtayi nazaridan cheklangan yondashuvdir. Tashkilot maqsad, jadval, texnik imkoniyat va ommaviy namoyish tartibini belgilagan bo‘lsa, natijaning oqibatlarini baholashda ham o‘z hissasini

tan olishi kerak. Bunda individual javobgarlik yo‘qolmaydi. Aksincha, shaxs nimani boshqara olgani va qaysi qaror undan tashqarida qabul qilingani farqlanadi. Ushbu farq yoshni aybdor qilish yoki barcha xatoni tizimga yuklashdan ko‘ra aniqroq tahlil beradi. Javobgarlik vakolatga mutanosib bo‘lishi normativ mezon sifatida taklif etiladi.

Amaliy baholashda yakuniy mahsulot bilan jarayon dalillari birga ko‘rilishi mumkin. Yoshning dastlabki savoli, muqobillarni qiyoslashi va keyingi qarori uning o‘rganish yo‘lini ochadi. Kurator yoki texnik mutaxassisning fikri ham yakuniy hukm ko‘rinishida emas, asos va cheklovlari bilan qayd etilishi tavsiya qilinadi. Bunday yondashuv barcha jarayonni hujjatlar bilan og‘irlashtirishni anglatmaydi. Loyiha murakkabligiga mos, qarorni tushuntirish uchun yetarli ma’lumot tanlanadi. Maqsad tashqi tekshiruvni ko‘paytirish emas, hamkorlar va yosh muallif o‘rtasida qayta o‘rganish imkoniyatini saqlashdir.

XULOSA

Ta’lim, madaniyat hamda texnologik tashkilotlarning yoshlar texnoestetik madaniyatidagi o‘rni bilim, estetik talqin va mas’uliyatni vositalovchi institutsional munosabat sifatida asoslandi. Ushbu yondashuv tashkilotlararo hamkorlikning mavjudligini uning madaniy samarasi bilan avtomatik tenglashtirmaydi. Ilmiy natija sifatida maqsad qo‘yish, bilim yaratish, sinov, talqin, baholash va javobgarlik funksiyalarini ajratadigan model taklif etildi. Funksiyalarni farqlash hamkorlarni bir-biridan uzish uchun emas, ularning hissasi va vakolat chegaralarini aniqlashtirish uchun xizmat qiladi. Ta’limiy tushuntirish, madaniy kontekstlashtirish va texnik sinov bir-birini boyitadi, ammo bir mezon qolganlarini to‘liq almashtirmaydi. Hamkorlikning asosiy normativ talabi yosh muallifning savol qo‘yish, qarorni tushuntirish, e’tiroz bildirish hamda talqinga javob berish imkoniyatini saqlashdan iborat. Mutaxassis ko‘magi bu imkoniyatni rivojlantirishi, uning o‘rniga tayyor hukm o‘rnatmasligi kerak. Mas’uliyat esa loyiha yakunidagi nazorat bilan cheklanmay, maqsad va usullar tanlanayotgan bosqichdan boshlab muhokama qilinishi lozim. Taklif etilgan matritsa tashkilotlarni reytinglash vositasi yoki empirik samaradorlik isboti emas. U qo‘shma loyihalarda maqsadlar, dalillar va baholash vakolatlarini tekshirish uchun konseptual asos beradi. Keyingi izlanishda ushbu munosabatlarni kuzatish,

yoshlarning izohlarini tinglash va qarorlarning qayta ko‘rilishini o‘rganish tavsiya etiladi. Shunda texnoestetik madaniyatni rivojlantirish tayyor mahsulot yaratish doirasidan kengayib, yoshlarning mazmunli ijodiy ishtiroki va asoslangan javobgarligini shakllantirishga yo‘naltirilishi mumkin. Hamkorlikning qadri uning tashqi ko‘lamida emas, insonning bilish, yaratish va o‘z qarorini asoslash imkoniyatiga qo‘shgan aniq hissasida namoyon bo‘ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Husanov B. E. (2023). Klasterning estetik ta’lim va tarbiyaga integratsiyasi. Namangan davlat universiteti ilmiy axborotnomasi, 10. (p. 186–192).

2. Xayrullayeva Z. (2023). Yoshlarda badiiy estetiklikni rivojlantirishning pedagogik-psixologik xususiyatlari. ISFT ilmiy-uslubiy jurnali, 2. (p. 163–166).

3. Розин В. М. (2019). Наука как познание действительности и институт модерна (идеи новой концепции). Философия науки и техники, 24(2). (p. 53–69). DOI: 10.21146/2413-9084-2019-24-2-53-69

4. Гребенщикова Е. Г. (2018). Социогуманитарные контуры технонауки: актуальность гуманитарной экспертизы. Знание. Понимание. Умение, 1. (p. 28–37). DOI: 10.17805/zpu.2018.1.2

5. Sandell R. (2017). Preface. Museums, Moralities and Human Rights. Abingdon; New York: Routledge. (p. xi–xvi). ISBN: 9781138231993. 6. Macdonald S. (2016). New Constellations of Difference in Europe’s 21st-Century Museumscape. Museum Anthropology, 39(1). (p. 4–19). DOI: 10.1111/muan.12104

6. DiSalvo C. (2016). Design and Prefigurative Politics. The Journal of Design Strategies, 8(1). (p. 29–35). Elektron manba

7. Parikka J. (2016). The Lab Imaginary: Speculative Practices In Situ. Across & Beyond: A transmediale Reader on Post-Digital Practices, Concepts and Institutions. Berlin: Sternberg Press. (p. 78–91). Elektron manba